

SELVITYS KAJAANIN/KAINUUN JA IISALMEN/YLÄ-SAVON KELPOISEN OPETUSHENKILÖSTÖN SAATAVUUDESTA 2020-LUVULLA

Sisällys

TIIVISTELMÄ.....	2
1. Selvityksen tarve ja kohde	3
2. Selvityksen tavoitteet	3
3. Selvityksen toteutus	4
4. Opettajatarpeen aiempi ennakointi sekä tehdyt selvitykset ja tutkimukset	5
5. Opetusalan hakijamäärien kehitys ja nykytilanne.....	7
6. Opettajien työttömyys- ja työllisyystilanne.....	12
7. Oppilasmäärien kehitys	13
8. Opetushenkilöstön eläköityminen 2020 – 2032 Kainuussa ja Ylä-Savossa	15
9. Opettajien aikuiskoulutus ja täydennyskoulutus eri yliopistoissa.....	16
10. Jyväskylän yliopiston luokanopettajien aikuiskoulutus Kokkolassa	17
11. Kajaanissa aiemmin järjestetyt opetushenkilöstön lisä-, muunto- ja täydennyskoulutukset.....	18
12. Oulun yliopiston näkemyksiä Kainuun ja Ylä-Savon kelpoisten opettajien saatavuuden lisäämiseksi uusimuotoisella koulutuksella	19
13. Oulun yliopiston opettajankoulutuksen opiskelijoiden rekrytoitumisen edistäminen	20
14. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksiä pääkampusten ulkopuoliseen tutkintokoulutukseen...	21
15. Yhteenveto ja toimenpidesuosituksen, niiden resursointi ja aikataulutus	22

TIIVISTELMÄ

Oulun yliopisto ja Kajaanin kaupunki päättivät kesäkuussa 2018 toteuttaa yhteisen selvityksen Kainuun ja Ylä-Savon kelpoisen opetushenkilöstön saatavuudesta 2020-luvulla. Selvityksen ohjausryhmän puheenjohtajana toimi Oulun yliopiston koulutusrehtori Helka-Liisa Hentilä ja sen jäsenenä olivat yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan, Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskuksen ja Kajaanin kaupungin edustajat. Selvityshenkilönä toimi Kajaanin kaupungin kehitysjohtaja Risto Hämäläinen.

Selvitys osoitti, että Kainuun ja Ylä-Savon kelpoisen opetushenkilöstön saatavuus on heikentynyt 2010-luvun loppupuolella, ja että kielteinen kehitys tulee todennäköisesti jatkumaan. Opetusalan henkilöstöstä puolet eläköityy 2020 –luvun aikana. Kelpoisia opetusalan työntekijöitä ei ole enää juurikaan työttöminä. Oppilasmäärien lasku ensi vuosikymmenellä aiheuttaa vain pienen opettajatarpeen vähenemisen. Varhaiskasvatukseen opettajia on rekrytoitava aiempaa enemmän uuden lainsäädännön myötä. Osaltaan kehitykseen vaikuttaa Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuksen ja varhaiskasvatuksen koulutuksen siirtyminen Oulun pääkampukselle, kun korkeakouluista valmistuneet sijoittuvat ensisijaisesti opiskelupaikkakunnalle tai sen läheisyyteen.

Selvityksen tuloksena ohjausryhmä esittää seuraavat toimenpidesuosituksukset:

- Selvitetään yhteistyössä tarkemmin, millaista kelpoisten opettajien saatavuushaasteeseen vastaavaa opetusalan koulutuksen tarjontaa Kajaanin alueelle voidaan tuoda, opettajankoulutuksen uusia monimuotoisia ratkaisuja ja opetusteknologiaa hyödyntäen. Tässä pyritään hyödyntämään myös yliopiston tarjoamia muita täydennyskoulutuksen keinoja ja väyliä. Selvitetään Kainuun ja Ylä-Savon opettajatarpeen tasapainottamisen resursointiin saatavissa oleva ulkopuolinen täydentävä rahoitus.
- Varhaiskasvatuksen opettajien lisääntyvään tarpeeseen vastataan ensi vaiheessa muuntokoulutushankkeilla, mutta selvitetään myös, voidaanko alalle tulossa olevia koulutuspaikkojen lisäyksiä suunnata osittain Kajaaniin;
- Oulun yliopiston kasvatustieteiden opiskelijoiden aluerekrytoinnin tueksi kunnissa valmistellaan harjoittelun toimintamallit ja harjoittelupaikat, joita voidaan tarjota opiskelijoille. Lisäksi kouluja kannustetaan aktiivisesti tekemään kehitysprojekti- ja päättötyöehdotuksia opiskelijoille. Samalla viestitään kuntien työmahdollisuuksista ja opetustyön vetovoimatekijöistä. Kuntien lukioille ehdotetaan Oulun yliopiston kasvatustieteiden kurkistusopintojen sisällyttämistä niiden korkeakoulu yhteistyöhön;
- Käynnistetään Oulussa aktiivinen, kasvatustieteiden tiedekunnan opiskelijoihin suunnattu rekrytointi. Se aloitetaan Kajaanin ja Iisalmen rekrytointitapahtumalla yliopistolla maaliskuussa 2019, mutta pidemmän aikavälin tavoitteena on luoda pysyvät, vaikuttavat rekrytointiviestinnän kanavat tiedekunnan opiskelijoihin;
- Selvitetään yhteistyössä, voivatko alueen tarpeisiin vastaavat muuntokoulutustyyppiset opetusalan koulutukset olla jatkossa yksi osa yliopiston alueellista koulutustoimintaa Kajaanin yliopistokeskuksessa, ilman erillisiä uusia rakenteita. Kokkolan yliopistokeskuksen luokanopettajien aikuiskoulutuksen toimintamallit benchmarkataan tarkemmin selvityksen aikana.

Selvityksen tilastoaineisto perustuu Tilastokeskuksen, Kuntien Eläkevakuutuksen ja TE-toimistojen tietoihin sekä kuntien rekrytointitietoihin ja kuntien oppilassensuhteisiin. Haastattelut ja kyselyt on tehty Kajaanin ja Iisalmen sivistystoimien johdolle, Oulun yliopiston koulutusjohdolle ja kasvatustieteiden tiedekunnan johdolle, Kokkolan yliopistokeskuksen johdolle sekä OAJ Kainuulle. Eri yliopistojen aikuis- ja täydennyskoulutuksesta teki selvityksen Kajaanin AIKOPA.

1. Selvityksen tarve ja kohde

Kelpoisen opetushenkilöstön saatavuus on heikentynyt merkittävästi Kainuussa ja Ylä-Savossa. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuksen sekä varhaiskasvatuksen koulutuksen siirtyivät Oulun pääkampukselle 2010-luvun alussa. Opetusalan henkilöstö eläköityy voimakkaasti ja nuorempi väestö keskittyy suurempiin kaupunkikeskuksiin. Varhaiskasvatuksen kelpoisten opettajien saatavuudelle asettaa lisähaasteen uuden varhaiskasvatustlain luoma tarve rekrytoida lisää alan opettajia.

Kelpoisen henkilöstön saatavuus on heikentynyt ensin sijaisten osalta, ja on nyt siirtynyt myös määräaikaisiin opetustehtäviin. Vakinaisiin virkoihin on sekä Kainuussa että Ylä-Savossa saatu tähän saakka melko hyvin kelpoisia hakijoita, mutta jopa lukuvuoden mittaisiin työsuhteisiin voi olla vaikeuksia saada kelpoisuuden omaavia hakijoita. 2020-luvulla on tapahtumassa voimakas opetusalan henkilöstön eläköityminen, joten hakijatrendin tähänastisen laskun takia alueella on tarvetta ryhtyä toimiin kelpoisten opettajien saatavuuden turvaamiseksi.

Tässä tarkoituksessa Oulun yliopisto ja Kajaanin kaupunki päättivät toteuttaa yhteistyössä selvityksen, jonka tarkoituksena on kartoittaa Kajaanin ja Kainuun muiden kuntien tarpeet kelpoisuuden omaavien opettajien rekrytoinnille 2020-luvulla sekä löytää soveltuvat ja toteuttamiskelpoiset ratkaisut alueen opettajien saatavuuden turvaamiseksi pitkällä aikajänteellä. Koulutusrehtori Helka-Liisa Hentilä ja sivistysjohtaja Mikko Saari tekivät selvityksestä yhteisen asettamiskirjeen kesäkuussa 2018.

Selvitykselle asetettiin ohjausryhmä, joka päätti ensimmäisessä kokouksessaan elokuussa, että sekä varhaiskasvatuksen rekrytointihaasteiden selvittäminen että Iisalmen ja Ylä-Savon rekrytointihaasteet otetaan mukaan selvitykseen. Kainuun kunnat ovat: Kajaani, Hyrynsalmi, Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi. Ylä-Savon kunnat ovat: Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi ja Vieremä.

2. Selvityksen tavoitteet

Asettamiskirjeellä tavoitteeksi asetettiin selvittää:

- kuntien peruskoulujen ja lukioiden luokanopettajien, erityisopettajien ja aineenopettajien rekrytointitarpeet eläköitymiseen ja muihin henkilöstötarpeen muutostekijöihin sekä kouluikäisen ikäluokan kehitykseen perustuen vuoteen 2030 saakka;
- opettajien työttömyys- ja työllisyystilanteen kartoituksen perusteella, onko kyse opettajapulasta vai tarpeeseen vastaamattomista opettajaprofiileista, mikä vaikuttaa myös tarvittavan täydennyskoulutuksen muotoon (lisäkoulutus vai muuntokoulutus);
- millä tavoilla Kajaanissa voidaan toteuttaa alueen tarpeista lähtevää opettajien muunto- ja täydennyskoulutusta, ottaen huomioon uudet etäopetuksen digitaaliset mahdollisuudet sekä parhaat kokemukset alueellisesta muunto- ja täydennyskoulutuksesta muualta Suomesta;
- millä keinoilla voidaan lisätä Oulun yliopiston opettajankoulutuksen opiskelijoiden harjoittelujen (pakollinen teemaharjoittelu 5 op. + vapaavalintainen harjoittelu 1-10 op.) suorittamista Kainuun kuntien kouluissa, erityisesti kainuulaislähtöisten opiskelijoiden osalta;

- miten Kajaanin kaupungin ja muiden Kainuun kuntien opetushenkilöstö voi tukea työparityöskentelyllä, yhteis- ja samanaikaisopettajuudella, mentoroinnilla sekä muilla soveltuvilla keinoilla opettajaksi opiskelevien harjoittelua ja päättöitä;
- miten opiskelijat voivat olla mukana koulujen tutkimusperustaisessa kehittämistyössä esimerkiksi opinnäytetyö- ja projektiyhteistyön avulla;
- edellä olevien tavoitteiden toteuttamisen rahoitus- ja resursointimahdollisuudet kuntarahoituksena, aluekehitysrahoituksena ja valtakunnallisena rahoituksena ottaen huomioon OKM:n tavoitteet ja linjaukset opettajankoulutuksen ja yliopistojen alueellisen toiminnan kehittämisessä
- muut kysymykset, kuten tarvittaessa myös varhaiskasvatuksen rekrytointihaasteiden selvittäminen sekä muut selvityksen aikana esille nousevat asiat.

Selvityksen ohjausryhmä päätti ensimmäisessä kokouksessaan laajentaa selvitystä koskemaan myös varhaiskasvatusta sekä Ylä-Savoa.

Selvityksen perusteella selvitysraportissa tuli esittää suositukset ja toimenpide-ehdotukset, joilla selvitykselle asetetut tavoitteet voitaisiin saavuttaa.

Selvityksen toteuttamisen resurssi Kajaanin kaupunki, joka asetti työtä varten selvityshenkilön ja vastasi tarpeellisista muista selvityskustannuksista.

3. Selvityksen toteutus

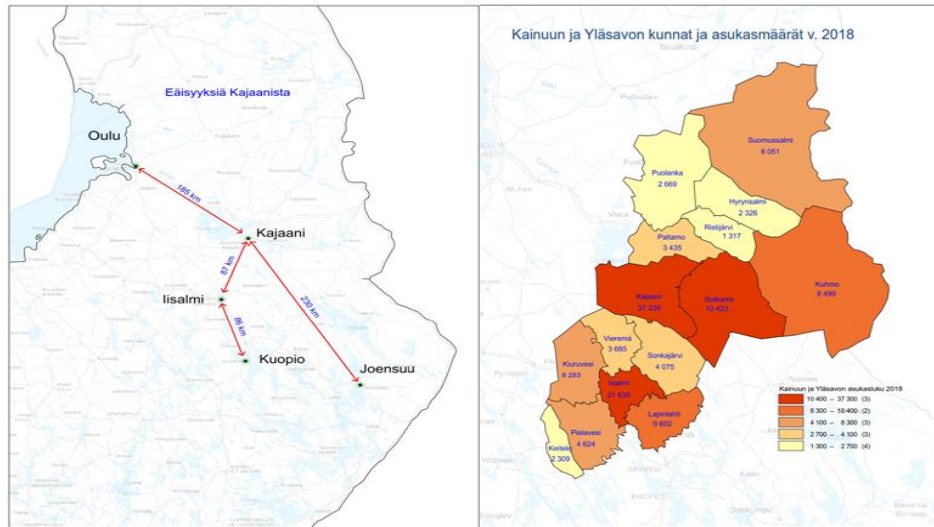
Selvityksen ohjausryhmän ovat muodostaneet:

Koulutusrehtori Helka-Liisa Hentilä, puheenjohtaja
Dekaani Kati Mäkitalo, kasvatustieteiden tiedekunta
Koulutusdekaani Sari Harmoinen, kasvatustieteiden tiedekunta
Professori Ulla Lassi, opettajankoulutuksen johtoryhmän puheenjohtaja
Johtaja Eva Maria Raudasoja, täydentävien opintojen keskus
Sivistysjohtaja Mikko Saari, Kajaanin kaupunki, sivistystoimiala
Henkilöstöjohtaja Jyrki Komulainen, Kajaanin kaupunki, keskushallinto
Johtaja Vesa Virtanen, Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskus
Kehityspäällikkö Irene Salomäki, Kajaanin aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut AIKOPA
Kehitysjohdaja Risto Hämäläinen, joka Kajaanin kaupungin asettamana selvityshenkilönä toimi ohjausryhmän sihteerinä

Selvitys perustuu Kuntien Eläkevakuutuksen KEVA:n opettajien eläköitymistietoihin, TE-toimistojen tietoihin Kainuun ja Ylä-Savon opetusalan tehtäviä hakevista työttömistä työnhakijoista sekä kuntien opetusalan tehtävien hakijatietoihin; KuntaRekry-tietokantaan sekä edelleen kuntien omiin rekrytointietoihin. Oppilasmäärien ennakkoinnissa on käytetty kuntien ilmoittamia kuntakohtaisia oppilasennusteita.

Edelleen selvitys perustuu selvityshenkilön tekemiin haastatteluihin Oulun yliopistossa ja kyselyihin Kokkolan yliopistokeskukselle. Kajaanin AIKOPA on tehnyt selvityksen opettajien aikuiskoulutuksesta ja täydennyskoulutuksesta eri yliopistoissa.

Kuva 1. Kainuun ja Ylä-Savon kunnat, sijainti ja väkiluku

4. Opettajatarpeen aiempi ennakointi sekä tehdyt selvitykset ja tutkimukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) Opettajatieto perustuu valtakunnalliseen opettajatiedonkeruuseen, joka tehdään kolmen vuoden välein perusopetuksen ja lukion osalta. Se on tehty viimeksi vuonna 2016. Varhaiskasvatuksesta ei tehdä vastaavaa tiedonkeruuta. Opettajatieto kertoo vakinaisten opettajien kelpoisuuden ja ikärakenteen alueittain, mutta ikärakenteen lisäksi se ei muutoin ennakoisi alueellisia opettajatarpeita tai opettajien alueellista saatavuutta.

Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos on laatinut vuonna 2011 OKM:n toimeksiannosta valtakunnallisen opettajatarve-ennakoinnin perusopetuksen, lukion ja ammatillisen koulutuksen osalta. Siinä on käytetty tietoina nykyisiä oppilas- ja opettajamääriä, väestö- ja oppilasmääräennusteita, maahanmuuton arvioita, opettajiksi valmistuvien määrää, opettajien eläköitymistä, uraliikkuvuutta ja oppilas-opettajasuhdelukuja. Tiedot ovat valtakunnallisia lukuja.

Koulutuksen tutkimuslaitoksen Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä –projektissa vuodelta 2014 on selvitetty opettajien hakeutumista ja pysymistä ammatissa sekä liikkuvuutta toisiin ammatteihin. Projektin raportissa on tuotu esille opettajien saatavuuteen vaikuttavia vetovoimatekijöitä, jotka liittyvät yleisesti opetustyön ja koulutyön eri vetovoimatekijöihin.

Maija Saviniemi et al. ovat tehneet ja julkaisseet aineenopettajien alueellista saatavuutta selvittäneen tutkimuksen ”Millaisia aineenopettajia Pohjois-Suomessa tarvitaan” vuonna 2016 Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisussa ”Jatkuvuus ja muutos opettajankoulutuksessa”. Eräs keskeinen tutkimustulos on, että mahdollisuus kelpoisten aineenopettajien rekrytointiin vaihtelee huomattavasti alueella. Koulut, joissa kaikkiin opettajan tehtäviin on tarjolla riittävästi muodollisesti kelpoisia opettajia, sijaitsevat

yliopistokaupunkien lähellä.

	Kainuu	Pohjois-Savo	Keski-Pohjanmaa	Pohjois-Pohjanmaa	Pohjois-Karjala	Lappi
2007	33	63	18	175	47	77
2008	23	57	16	187	56	90
2009	43	78	32	262	91	121
2010	14	24	25	98	20	44
2011	14	44	11	135	32	52
2012	20	51	14	143	37	75
2013	21	60	10	124	52	74
2014	22	48	16	155	57	52
2015	9	39	20	174	49	74
2016	7	33	16	174	40	69
Keskimäärin vuodessa	Kainuu	Pohjois-Savo	Keski-Pohjanmaa	Pohjois-Pohjanmaa	Pohjois-Karjala	Lappi
2007-14	24	53	18	160	49	73
2015-16	8	36	18	174	45	72

Taulukko 1. Kasvatusalan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden kuluttua valmistumisesta asuinmaakunnan mukaan 2007 – 2016 Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa. Lähde: Suomen virallinen tilasto. Sijoittuminen koulutuksen jälkeen [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-9442. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 21.12.2018]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/sijk/index.html>

Tilastokeskus pitää yllä tilastoja valmistuneiden sijoittumisesta valmistumisen jälkeen. Kasvatusalan yliopistotutkinnon suorittaneiden alueellista sijoittumista kuvaava tilastotieto osoittaa, että Kainuuseen ja Pohjois-Savoon sijoittuminen on vähentynyt merkittävästi vuoden 2014 jälkeen verrattuna muihin Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntiin, joissa sijoittuminen on säilynyt samansuuruisena. Pohjois-Pohjanmaan saanto alan valmistuneista on kasvanut vuoden 2014 jälkeen. Koska tiedot saadaan vain maakunnittain, niin Pohjois-Savon tiedot eivät kuvaa suoraan Ylä-Savon kuntien tilannetta, vaan niihin sisältyy mm. Kuopion seudun tiedot. Kainuussa kasvatusalan yliopistotutkinnon suorittaneet olivat 2007 - 2014 kahta vuotta lukuun ottamatta suurin maakuntaan sijoittuneiden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden ammattiryhmä.

Tilaston kuvaama muutos osuu ajallisesti Kajaanin opettajankoulutuksen siirtymiseen vuonna 2013 Ouluun. Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Lapin ja Keski-Pohjanmaan maakuntakeskuksissa on kasvatusalan yliopistokoulutusta (Kokkolassa luokanopettajien aikuiskoulutuksena). Vuoden 2010 kaikkia maakuntia koskeva sijoittumisen pieneneminen johtuu todennäköisesti 2009 alkaneen taloustaantumien vaikutuksesta kuntatalouteen ja kuntien opetushenkilöstön rekrytointiin.

		Pohjois-	Keski-	Pohjois-	Pohjois-	
	Kainuu	Savo	Pohjanmaa	Pohjanmaa	Karjala	Lappi
2007	12	21	5	28	15	16
2008	0	27	3	22	18	7
2009	13	29	12	75	31	27
2010	12	24	6	53	44	22
2011	14	20	7	75	56	18
2012	9	19	7	78	49	42
2013	5	22	11	96	48	41
2014	8	14	8	99	57	35
2015	9	27	7	126	58	39
2016	25	19	15	151	61	61

Taulukko 2. Kasvatusalan alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden kuluttua valmistumisesta asuinmaakunnan mukaan 2007 – 2016 Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnissa. Lähde: Suomen virallinen tilasto. Sijoittuminen koulutuksen jälkeen [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-9442. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 8.1.2019]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/sijk/index.html>

Taulukko 2 kuvaa varhaiskasvatuksen lastentarhaopettajien alueellista sijoittumista valmistumisen jälkeen. Kajaanin varhaiskasvatuksen koulutuksen viimeiset opiskelijat aloittivat opintonsa syksyllä 2006 ja viimeiset valmistuivat 2009. Siirtopäätökseen saakka suurin osa yliopiston varhaiskasvatuksen tutkinnoista suoritettiin Kajaanissa. Vuoden 2016 luvuissa Kainuussa näkyy AIKOPA:n toteuttama lastentarhaopettajien VAKA-pätevyitysmiskoulutuksen vaikutus. Keväällä 2015 päättyneestä koulutuksesta valmistui 18 lastentarhaopettajaa, joista 15 työllistyi Kainuuseen. Pohjois-Savon tiedoissa on mukana Ylä-Savon lisäksi mm. Kuopion seutu, kuten taulukon 1 luvuissa.

Opettajien alueellisista tarpeista ja saatavuudesta ei ole kattavia selvityksiä. Opettajatarvetta ja opettajankoulutuksen määriä arvioidaan valtakunnallisilla mittareilla. Pohjois-Suomen aineenopettajien saatavuutta selvittänyt tutkimus on ainoa alueellista opettajakysymystä tarkastellut tutkimus, joka on löydetty. Sen mukaan myös opettajankoulutuksessa näyttäisi vaikuttavan yleisesti korkeakouluopintoihin liittyvä ilmiö, jossa valmistuneet sijoittuvat opiskelupaikkakunnalle tai sen lähiympäristöön. Tätä tukee myös tilastotieto kasvatusalan korkeakoulututkinnon suorittaneiden alueellisesta sijoittumisesta valmistumisen jälkeen.

5. Opetusalan hakijamäärien kehitys ja nykytilanne

Hakijatiedot on otettu mukaan vain Kajaanista ja lisäalasta, joissa ovat suurimmat opettajamäärät ja siksi myös eniten rekrytointeja, joista saadaan näkyviin trendejä. Tiedot on otettu vakinaisista ja määräaikaisista, vähintään lukuvuoden mittaisista tehtävistä. Vakinaisiin tehtäviin on aina enemmän hakijoita kuin määräaikaisiin tehtäviin, tämä koskee kaikkia alueita.

Kajaanin perusopetuksen hakijatilanne ja sen kehitys 2014 - 18:

KAJAANI PÄTEVÄT HAKIJAT KESKIMÄÄRIN PER TEHTÄVÄ			
2014	Vakinaiset virat ja tehtävät		Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet
	Luokanopettajat: 15,6		Luokanopettajat: 6
	Aineenopettajat: 2		Aineenopettajat: 2,5
2015	Vakinaiset virat ja tehtävät		Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet
	Luokanopettajat: 8,5		Luokanopettajat: 4
	Aineenopettajat: 5,5		Aineenopettajat: 2
	Eriyisopettajat: 5,5		Eriyisopettajat: 1
2016	Vakinaiset virat ja tehtävät		Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet
	Luokanopettajat: 11		Luokanopettajat: 6
	Aineenopettajat: 6		Aineenopettajat: 2,5
			Eriyisopettajat: 2
2017	Vakinaiset virat ja tehtävät		Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet
	Luokanopettajat: 7,1		Luokanopettajat: 8,3
	Aineenopettajat: 7,8		Aineenopettajat: 4,6
	Eriyisopettajat: 4,3		Eriyisopettajat: 3
2018	Vakinaiset virat ja tehtävät		Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet
	Luokanopettajat: 14		Luokanopettajat: 8,8
	Aineenopettajat: 4		Aineenopettajat: 3,6
	Eriyisopettajat: 4		Eriyisopettajat: alle 1 (osa luokanopettajia)

Taulukko 2. Kajaanin sivistystoimen kelpoiset hakijat peruskoulun luokanopettajien ja aineenopettajien tehtäviin 2014 – 2018. Lähde: Kajaanin kaupungin henkilöstöpalvelut. (Ei sisällä lukion opettajia, koska Kajaanin lukio kuuluu Kajaanin koulutusliikelaitokseen, joka ylläpitää myös Kainuun Ammattiopistoa)

Kajaanissa luokanopettajan vakinaisiin virkoihin on ollut saatavissa vielä riittävästi, vaikka ei suuria määriä kelpoisia hakijoita jaksolla 2014 - 2016. Määräaikaisiin luokanopettajan tehtäviin kelpoisia hakijoita on ollut puolet vähemmän kuin vakinaisiin tehtäviin. Tiedoissa ovat mukana vain pitkät, lukuvuoden mittaiset tehtävät, eivät lyhyet sijaisuudet.

Aineenopettajien vakinaisiin virkoihin on selvästi ollut vähemmän kelpoisia hakijoita, samoin erityisopettajan tehtäviin. Eriyisen voimakkaasti se näkyy määräaikaisten tehtävien osalta, joissa kelpoisuuden omaavia hakijoita on todella vähän.

2014 vakinaiset tehtävät		2016 vakinaiset tehtävät		2018 vakinaiset tehtävät	
0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	8	0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	1	0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	1
3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	1	3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä		3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	8
10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä		10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä		10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä	
Tehtäviä yhteensä haussa	9	Tehtäviä yhteensä haussa	1	Tehtäviä yhteensä haussa	9
2014 määräaikaiset tehtävät		2016 määräaikaiset tehtävät		2018 määräaikaiset:	
0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	10	0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	8	0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	8
3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	1	3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	3	3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	5
10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä	1 BIO/GEO	10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä		10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä	2 BIO ja KUV
Tehtäviä yhteensä haussa	12	Tehtäviä yhteensä haussa	11	Tehtäviä yhteensä haussa	15
2015 vakinaiset tehtävät		2017 vakinaiset tehtävät		2014-18 vakinaiset tehtävät yhteensä	
0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	1	0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä		0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	11
3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä		3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	2	3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	11
10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä		10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä	1 ENG/RUO	10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä	1
Tehtäviä yhteensä haussa	1	Tehtäviä yhteensä haussa	3	Tehtäviä yhteensä haussa	23
2015 määräaikaiset tehtävät		2017 määräaikaiset tehtävät		2014-18 määräaikaiset tehtävät yhteensä	
0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	5	0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	4	0-2 kelpoista hakijaa/tehtävä	35
3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	2	3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	11	3-9 kelpoista hakijaa/tehtävä	22
10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä		10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä	1 MA/FY/KE	10-15 kelpoista hakijaa/tehtävä	4
Tehtäviä yhteensä haussa	7	Tehtäviä yhteensä haussa	16	Tehtäviä yhteensä haussa	61

Taulukko 3. Kajaanin sivistystoimen kelpoisten hakijoiden määrät peruskoulun aineenopettajien tehtäviin 2014 – 2018. Lähde: Kajaanin kaupungin henkilöstöpalvelut. (Ei sisällä lukion opettajia, koska Kajaanin lukio kuuluu Kajaanin koulutusliikelaitokseen, joka ylläpitää myös Kainuun Ammattiopistoa)

Vuosina 2014 – 2018 Kajaanin perusopetuksessa aineenopettajan vakinaisia ja lukuvuoden pituisia määräaikaisia tehtäviä on ollut haettavana yhteensä 61. Yli joka toisessa rekrytoinnissa on ollut kelpoisia hakijoita 0 – 2, jolloin valitsijoiden valinnanvara on ollut hyvin rajoitettu. Tämä koskee sekä lehtorien että tuntiopettajan tehtäviä.

Pula pätevistä aineenopettajista koskee kaikkia oppiaineita. Yhdessä biologia/maantiedon yhdistelmän sekä yhdessä biologian aineenopettajan rekrytoinnissa on ollut vähintään kymmenen kelpoinen hakijaa. Yksittäisiä vähintään kymmenen kelpoisen hakijan rekrytointeja on ollut yhdistelmäaineissa englanti/ruotsi ja matematiikka/fysiikka/kemia sekä kuvaamataidossa.

Kajaanin kaupungin perusopetuksen tulosaluejohtaja Päivi Rissanen:

”Opettajien rekrytointi Kajaanin perusopetuksessa on tullut viime vuosina yhä haastavammaksi. Hakijamäärät ovat pudonneet erityisesti luokanopettajien sekä erityisopettajien kohdalla.

2010-luvun alkuvuosina alkukevään vakinaisten sekä 1 vuoden määräaikaisten luokanopettajavirkojen päähaussa oli hakijoita lähes 100 luokanopettajaa. Päähaun hakijamäärä on siitä laskenut tasoon 60 hakijaa viimeisen 5-6 vuoden aikana. Taittuminen on tapahtunut vuosien 2015 ja 2016 paikkeilla. Hakijat ovat olleet pääosin kelpoisia. Vuonna 2018 päähaussa luokanopettajan virkoihin hakijoiden määrä oli enää 51. Vaikka tilastoissa luvut näyttävät huomattavasti suuremmilta, käy lähemmästä tarkastelusta ilmi, että hakijat ovat useisiin tehtäviin samoja.

Oppilaiden yksilöllisen tukemisen sekä erityisen tuen tarve ovat kasvamassa prosentuaalisesti. Siitä johtuen tarvitaan enemmän erityisluokanopettajia. Erityisluokanopettajien rekrytointitilanne on todella huono. Määräaikaisiin virkoihin ei ole saatu kelpoisia hakijoita. Kesällä 2018 ei erityisluokanopettajalle voitu myöntää puolen

vuoden vuorotteluvapaata, koska ei saatu sijaista. Yksi määräaikainen erityisluokanopettajan tehtävä oli haettavana lähes puoli vuotta, mutta siihen ei hakenut yhtään edes luokanopettajakelpoisuuden omaavaa henkilöä. Tehtävä jouduttiin täyttämään rekrytoimalla epäkelpoinen henkilö. Koska tarve erityisluokanopettajien rekrytoinniksi on suuri, poikettiin kahden rekrytoinnin kohdalla aiemmista käytänteistä siten, että vakinaisia virkoja laitettiin haettaviksi alkamaan kesken lukuvuoden. Hakijoita oli toiseen virkaan 3 ja toiseen 3, joista 2 samaa hakijaa molempiin virkoihin eli yhteensä 4 kelpoista henkilöä, joista yksi kuitenkin kieltäytyi. Suhdeluku on siis 1,5-2 hakijaa virkaa kohden.

Aineenopettajien kohdalla on niin ikään näkyvissä hakijamäärien vähentyminen. Vakinaisiin tehtäviin hakijoita on vielä ollut kohtalainen määrä, mutta vuoden määräaikaisiin tehtäviin ei kaikkien aineiden kohdalla välttämättä ole kelpoisia hakijoita. Viimeisimpään, puolen vuoden matemaattisten aineiden opettajan sijaisuuteen ei ollut yhtään kelpoinen ja vain yksi epäkelpoinen hakija. Viimeisimmän tiedon (7.1.2019) mukaan valittu henkilö ei ole kuitenkaan ilmestynyt hoitamaan sijaisuutta.

Kelpoisia sijaisia ei ole lyhyisiin sijaisuuksiin juurikaan saatavilla. Kajaanissa on joitakin eläkkeelle jääneitä opettajia, jotka käyvät vointinsa ja menojensa mukaan hoitamassa sijaisuuksia. Kaikkiin sijaisuuksiin ei riitä kelpoisia tekijöitä, jolloin koulunkäyntiavustajia joudutaan irrottamaan omasta työstään hoitamaan opetustunteja, tai yksi opettaja hoitaa kahden opetusryhmän opettamisen yhtä aikaa.

Kelpoisten opettajien saatavuuden heikkeneminen Kajaanissa sekä koko Kainuussa ja Ylä-Savossa johtaa nopeasti opetuksen ja oppilaan tukemisen heikkenemiseen, ja sitä kautta alueelliseen notkahdukseen ja eriarvoistumiseen. Kehityssuunnan korjaamiseksi tarvitaan konkreettisia parannuksia opettajain koulutuksessa kelpoisen opetushenkilöstön saatavuuden turvaamiseksi alueellemme.”

Kajaanin varhaiskasvatuksen hakijatilanne ja sen kehitys 2014 - 18:

Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen tulosalueen johtaja Sirpa Kemppainen, Kajaani:

”Kelpoisten varhaiskasvatuksen opettajien (ent. lastentarhanopettajien) saatavuus on heikentynyt merkittävästi Kajaanissa ja koko Kainuussa. Tähän vaikuttaa Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuksen sekä varhaiskasvatuksen koulutuksen siirtyminen Oulun pääkampukselle 2010-luvun alussa sekä lastentarhanopettajien voimakas eläköityminen viimeisten vuosien aikana. Varhaiskasvatuksen kelpoisten opettajien saatavuudelle asettaa lisähaasteen uuden varhaiskasvatuslain luoma tarve rekrytoida lisää alan opettajia, sillä vuonna 2030, pitää lapsiryhmässä työskentelevällä kahdella kolmesta olla varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus. Nykyisin vaatimus on, että yhdellä kolmesta täytyy olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin koulutus.

Mikäli lasten määrä säilyy ennallaan, Kajaanissa tarvitaan vuonna 2030 noin 55 uutta varhaiskasvatuksen opettajaa tai varhaiskasvatuksen sosionomia. Tämän lisäksi Kajaanissa eläköityy vuoteen 2030 mennessä reilut 50 varhaiskasvatuksen opettajaa. Yhteensä tarve on siis noin reilulle sadalle varhaiskasvatuksen opettajalle tai sosionomille.

Tällä hetkellä tilanne on sellainen, että Kajaanissa jäi viime kevään haussa täyttämättä useita vakituisia varhaiskasvatuksen opettajien paikkoja. Kolme valittua jätti tämän lisäksi vastaanottamatta vakituisen tehtävän. Myöskään pitkiin sijaisuuksiin ei ole saatu viime

vuosina enää kelpoisuuteen omaavia varhaiskasvatuksen opettajia. Nämä sijaisuudet on hoidettu sisäisin järjestelyin niin, että kokenut lastenhoitaja on toiminut varhaiskasvatuksen opettajana.

E erityisen tuen tarve lapsilla on ollut kasvava viimeisten vuosien aikana ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien toimiin ja pitkiin sijaisuuksiin ei ole saatu kelpoisia hakijoita. Sijaisuudet on hoidettu sisäisin järjestelyin.

Lyhyisiin sijaisuuksiin varhaiskasvatuksessa hankitaan sijaiset henkilöstövuokrafirman kautta ja sijaisilla on pääasiassa lähihoitajan koulutus. Muutama jo eläköitynyt lastentarhanopettaja tekee oman aikataulunsa puitteissa lyhyehköjä sijaisuuksia.

Kajaanissa tarvitaan 2030 vuoteen mennessä yli sata varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden omaavaa henkilöstöä. Ellei kelpoisuuden omaavia henkilöitä saada rekrytoitua, johtaa tämä Kajaanin varhaiskasvatuksen palveluiden laadun heikkenemiseen ja viime kädessä eriarvoistumiseen. Tarvitsemme pikaisesti uutta koulutusta varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen sosionomien saatavuuden turvaamiseksi Kajaanissa ja koko Kainuussa.”

Iisalmen perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen hakijatilanne ja sen kehitys 2014 - 18:

IISALMI PÄTEVÄT HAKIJAT KESKIMÄÄRIN PER TEHTÄVÄ					
2014	Vakinaiset virat ja tehtävät	Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet			
	Luokanopettajat: 37,5	Luokanopettajat: 10 tehtävää, jotka täytetty			
	Aineenopettajat: 15	kevällä virkoja hakeneista.			
	E erityisopettajat: 8				
2015	Vakinaiset virat ja tehtävät	Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet			
	Luokanopettajat: 40,5	Luokanopettajat: 6 tehtävää, joihin 58 hakijaa.			
	E erityisopettajat: 9	Ei tietoa kelpoisuuksista.			
2016	Vakinaiset virat ja tehtävät	Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet			
	Ei hakuja	Luokanopettajat: 20,5			
2017	Vakinaiset virat ja tehtävät	Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet			
	Luokanopettajat: 33	Aineenopettajat: 8,5			
	Aineenopettajat: 27				
2018	Vakinaiset virat ja tehtävät	Määräaikaiset tehtävät ja pitkät sijaisuudet			
	Luokanopettajat: 14	Luokanopettajat: 18			
	Aineenopettajat: 16	Aineenopettajat: 4			

Taulukko 4. Iisalmen sivistystoimen kelpoiset hakijat peruskoulun luokanopettajien sekä aineenopettajien tehtäviin 2014 – 2018. Lähde: Iisalmen kaupungin sivistystoimi. (Lukuihin ei sisälly Iisalmen lukio).

Iisalmissa kelpoisten hakijoiden määrät ovat olleet tarkastelujaksolla suuremmat kuin Kajaanissa. Kelpoisten määrät ovat kuitenkin laskeneet luokanopettajien vakinaisten tehtävien osalta vuoden 2014 tasosta alle puoleen vuoteen 2018 mennessä. Muutos viimeisen vuoden aikana on ollut jyrkin ja hakijamäärät ovat nyt samalla tasolla kuin Kajaanissa. Peruskoulun aineenopettajien tehtäviä on ollut Iisalmen koulujen rakenteellisten muutosten takia auki melko vähän, joten tiedoista ei voi tehdä vastaavaa trendiä kuvaavaa yhteenvetoa kuin Kajaanin peruskoulun aineenopettajien osalta selvityksessä on aiemmin.

Iisalmen kaupungin sivistysjohtaja Kirsi-Tiina Ikonen:

”Iisalmissa aineenopettajien virkoja ei ole paljoa täytetty, koska kaupungissa yhdistettiin yläkoulut vuonna 2013. Samaan aikaan lukion oppilasmäärä notkahti (on jo palautunut ennalleen). Eläköityvien opettajien tunnit on jaettu viroissa oleville opettajille. Haussa olleista tehtävistä käytännössä englannin opettajan virkoihin on ollut enemmän kuin yksi kelpoinen hakija. Muihin oppiaineisiin on ollut vain yksittäisiä kelpoisia hakijoita.

Mikäli rekrytointi-ilmoituksessa määritellään tarkasti ne aineet, joiden opettamisen hallitsemista erityisesti tarvitaan, jäävät hakijamäärät vähäisiksi. Erityisesti se koskee vaatimusta teknisen työn tai musiikin opettamisesta. Mikäli on kyseessä luokanopettajan tehtävä alkuopetuksessa tai ilman ainevaatimuksia, on hakijoita paljon enemmän. Varsinkin silloin hakijoita Iisalmeen tulee Kuopiosta saakka.

Hakijoiden määrä on selkeästi vähentynyt Kajaanin opettajankoulutuksen loputtua. Saamme täytettyä kaikki luokanopettajien virat, mutta määräaikaisiin tehtäviin ja sijaisuuksiin on jo ollut vaikea löytää kelpoisia henkilöitä.

Lastentarhanopettajan tehtäviin on ollut hyvin hakijoita, koska Iisalmissa valmistuu sosionomeja. Heillä ei kuitenkaan ole esiopetuskelpoisuutta. Esimerkiksi keväällä 2015 avoinna olleita 2 virkaa haki 58 henkilöä. Esiopetuskelpoisia (LTO) joukossa oli ehkä 1 – 2 henkilöä. Viime vuosina kaupunki ei ole täyttänyt varhaiskasvatuksen vakinaisia tehtäviä, koska tavoitteena oli korvata syksyllä 2018 kaksi päiväkotia yksityisellä päiväkodilla. Tätä toteutui ja kaupungin palveluksessa oleville on myös löytynyt uusi työpaikka.

Henkilökohtaisesti näkisin varhaiskasvatuksen puolella eniten tarvetta sille, että sosionomeille järjestettäisiin lisäkoulutusta, jolla he saisivat esiopetuksen kelpoisuuden. Nykyisin yliopistojen varhaiskasvatuksen opiskelijat pystyvät helposti hankkimaan myös luokanopettajan kelpoisuuden ja vain harvat heistä työllistyvät päiväkoteihin.”

Kajaanin ja Iisalmen opetusalan tehtävien kelpoisten hakijoiden määrät ovat lähteneet selvään laskuun 2010-luvulla. Kaikkein parhaiten saadaan kelpoisia hakijoita luokanopettajien vakinaisiin virkoihin, mutta niissäkin kelpoisten hakijoiden määrä on puolittunut aiemmasta. Aineenopettajien osalta hakutrendi on vielä paljon heikompi, ja pulaa on kaikkien oppiaineiden pätevistä opettajista. Varhaiskasvatuksessa Kajaanissa lastentarhaopettajien saatavuus on heikentynyt voimakkaasti. Iisalmissa lastentarhaopettajaan tehtäviin on saatu sosionomihakijoita mutta ei LTO-hakijoita.

6. Opettajien työttömyys- ja työllisyystilanne

Kainuun TE-toimistossa oli syyskuun 2018 lopussa koko Kainuun alueella 117 työtöntä työnhakijaa, joilla ainakin yhtenä työnhakukohteena oli opetusalan tehtävät. Kajaanin sivistystoimialan arvion mukaan heistä oli kelpoisia:

Päteviksi arvioidut opettajat:		<i>Tilanne lokakuu 2018:</i>
Aineenopettajat	26	<i>Työllistynyt 8, eläkkeelle 1</i>
Luokanopettajat	10	<i>Työllistynyt 2</i>
Lastentarhaopettajat	3	<i>Kaikki 3 työllistyneet</i>

Taulukko 4. Kainuun TE-toimiston toiminta-alueen kelpoiset opetusalan työnhakijat syksyllä 2018. Lähteet: Kainuun TE-toimisto, Kajaanin kaupungin sivistystoimiala.

Aineenopettajista syyskuussa työttöminä oli eniten eri kielten opettajia 11 henkeä. Muista aineista liikunnan, matematiikan ja käsityön/tekstiilin opettajia oli työttöminä kolme henkeä, loput olivat yksittäisiä muiden aineiden opettajia. Lokakuun aikana kelpoisiksi arvioituista työnhakijoista suuri määrä työllistyi tai poistui työmarkkinoilta.

Epäpäteviksi arvioitujen opetusalan työnhakijoiden koulutus- ja ammattitausta on varsin heterogeeninen, ja ikärakenne melko korkea.

Ylä-Savon kunnissa Ylä-Savon TE-toimiston antamien tietojen mukaan marraskuussa oli yhteensä 65 opetusalan työnhakukohteen työtöntä työnhakijaa. TE-toimiston oman arvion mukaan heistä 30 oli kelpoisia (tilastoammatti opetusosalta). Aineenopettajista ei saatu tarkkaa ainetietoa, vain se tieto että enimmäkseen he ovat eri aloilta, joltakin alalta kaksi. Pätevyyden omaavien joukossa on joitakin henkilöitä, joilla on esimerkiksi vanha sosiaalikasvattajan tutkinto.

Päteviksi arvioidut opettajat:	
Aineenopettajat	9
Luokanopettajat	5
Lastentarhaopettajat	5

Taulukko 5. Ylä-Savon kuntien kelpoiset opetusalan työnhakijat syksyllä 2018. Lähde: Pohjois-Savon TE-toimisto.

Ylä-Savon kuntien 35 epäkelpoisen opetusalan työnhakijan joukosta TE-toimisto antoi seuraavan tiedon: lukio tai perustutkinto/vanha opistotutkinto 16 henkilöä, amk-tutkinto 8 henkilöä, maisteri tai ylempi tutkinto 8 henkilöä (kolmesta ei tietoa).

Kainuun ja Ylä-Savon opetusalan kelpoisten työttömien työnhakijoiden reservi on erittäin pieni. Erityisopettajien osalta sitä ei ole lainkaan, Kainuussa myös lastentarhaopettajien osalta tilanne on sama. Epäkelpoisten opetusalan työnhakijoiden joukosta on erittäin haastavaa saada aikaan ryhmä, joka voitaisiin pätevoittää lisäkoulutuksella.

7. Oppilasmäärien kehitys

Kainuun ja Ylä-Savon kuntien oppilasmäärien kehityksen osalta on käytetty kuntien koulutoimien toimittamia oppilasmääräennusteita. Tarkastelu on rajattu käynnissä olevan lukuvuoden ja lukuvuoden 2023 - 24 väliseen muutokseen eli viiden vuoden ajanjaksoon. Lukuvuosi 2023 - 24 oli viimeinen oppilasennuste joka saatiin kaikista kunnista.

Kainuun kuntien oppilasennuste 1 - 9 luokat			
		Lv. 2018-19	Lv. 2023-24
Kajaani		3719	3639
Hyrnsalmi		132	116
Kuhmo		671	557
Paltamo		311	241
Puolanka		174	144
Ristijärvi		105	105
Sotkamo		1021	993
Suomussalmi		571	490
Yhteensä		6704	6285
Muutos Lv. 2018-19 vs. 2023-24 = -6 %			

Taulukko 6. Kainuun kuntien oppilasennuste 1 – 9 luokat lukuvuodesta 2018-19 lukuvuoteen 2023-24. Lähteet: Kainuun kuntien sivistys/koulutoimet.

Kajaanissa oppilasmäärän 2 prosentin lasku vuoteen 2023 mennessä tarkoittaisi suoraan noin 7 – 8 peruskoulun opettajan vähennystarvetta. Oppilaiden laadullinen muutos ja sen vaikutus opetukseen ja oppilasryhmiin sekä yksilöllisen ohjauksen tarpeen ja erityisopetuksen tarpeen kasvu vaikuttaa siihen, ettei opettajien tarve vähene suorassa suhteessa oppilasmäärien laskuun. Nykyisistä noin 20 - 25 oppilaan opetusryhmistä tullaan siirtymään hieman pienempiin opetusryhmiin. Kun tämä otetaan huomioon, niin opettajamäärän vähennystarve on noin 4 – 5 opettajaa.

Muiden Kainuun kuntien osalta alueen keskimääräinen 6 % oppilasmäärän lasku tarkoittaisi Kajaanin vastaavaan, samansuuruiseen opettajamäärään perustuvaan arvioon verrattuna, ja opetuksen muutostarpeet huomioon ottaen, yhteensä noin 12 – 15 opettajan vähennystarvetta.

Ylä-Savon kuntien oppilasennuste 1 - 9 luokat			
		Lv. 2018-19	Lv. 2023-24
Iisalmi		2019	2041
Keitele		172	159
Kiuruvesi		858	768 (sis. esiopetus)
Lapinlahti		1070	915
Pielavesi		523	402 (sis. esiopetus)
Sonkajärvi		344	296
Vieremä		412	370
Yhteensä		5398	4951
Muutos Lv. 2018-19 vs. 2023-24 = -8 %			

Taulukko 7. Ylä-Savon kuntien oppilasennuste 1 – 9 luokat lukuvuodesta 2018-19 lukuvuoteen 2023-24. Lähteet: Ylä-Savon kuntien sivistys/koulutoimet.

Ylä-Savossa Iisalmen peruskoulun oppilasmäärät säilyvät ennallaan 2023 mennessä. Muissa kunnissa oppilasmäärien arvioidaan laskevan. Iisalmen osalta opetuksen laadullinen muutos ja suuntaus pienempiin opetusryhmiin voi tarkoittaa jopa opettajamäärän kasvua.

Muiden Ylä-Savon kuntien osalta alueen keskimääräinen 8 % oppilasmäärän lasku tarkoittaisi Kajaanin vastaavaan, samansuuruiseen opettajamäärään perustuvaan arvioon verrattuna, ja opetuksen muutostarpeet huomioon ottaen, yhteensä noin 16 – 20 opettajan vähennystarvetta.

Oppilasmäärien ennakoitu lasku vähentää opettajatarvetta Kainuussa ja Ylä-Savossa noin 30 – 40 henkeä, mikä tarkoittaa vain 3 % vähennystä nykyiseen peruskoulun opettajien määrään. Varhaiskasvatuksessa lakimuutokset sekä esiopetuksen mahdollinen laajentuminen 5-vuotiaisiin tulee lisäämään varhaiskasvatuksen opettajien tarvetta. Opetushenkilöstön tarve alueella tulee säilymään nykyisellä tasolla myös 2020-luvulla.

8. Opetushenkilöstön eläköityminen 2020 – 2032 Kainuussa ja Ylä-Savossa

Kuntien eläkevakuutus KEVA:n Kainuun ja Ylä-Savon eläkevakuutetun opetusalan henkilöstön eläköityminen vuoteen 2032 mennessä:

	Vakuutetut 31.12.2016	2018-2022	2023-2027	2028-2032	yhteensä 2018-2032	
		henk.	henk.	henk.	henk.	%
Kainuu yhteensä						
Erityisopettajat	90	16	17	21	54	60
Lastentarhanopettajat	174	22	26	24	72	41
Luokanopettajat	200	34	42	34	110	55
Peruskoulun yläluokkien ja lukion opettajat	537	87	84	72	243	45

Taulukko 8. Kainuu.

	Vakuutetut 31.12.2016	2018-2022	2023-2027	2028-2032	yhteensä 2018-2032	
		henk.	henk.	henk.	henk.	%
Ylä-Savo yhteensä						
Erityisopettajat	60	10	14	13	37	61
Lastentarhanopettajat	103	14	15	17	46	45
Luokanopettajat	182	28	34	37	98	54
Peruskoulun yläluokkien ja lukion opettajat	271	43	35	31	109	40

Taulukko 9. Ylä-Savo

	Vakuutetut 31.12.2016	2018-2022	2023-2027	2028-2032	yhteensä 2018-2032	
Kainuu ja Ylä-Savo yhteensä		henk.	henk.	henk.	henk.	%
Erityisopettajat	150	25	31	34	90	60
Lastentarhanopettajat	277	36	41	41	118	43
Luokanopettajat	382	62	76	71	208	55
Peruskoulun yläluokkien ja lukion opettajat	808	130	119	103	352	44

Taulukko 10. Kainuu ja Ylä-Savo yhteensä.

Taulukot 8-10. Kainuun ja Ylä-Savon kuntien opetushenkilöstön eläköitymisennuste vuoteen 2032 mennessä. Lähde: Kuntien eläkevakuutus KEVA.

Eläköityminen on suurinta erityisopettajissa 60 %, toiseksi suurinta luokanopettajissa 55 %. Yläkoulun ja lukion opettajista eläköityy 44 % ja lastentarhaopettajista 43 %.

Varhaiskasvatuksen lakimuutos aiheuttaa sen, että koulutetun henkilöstön osuus ja tarve kasvaa. Esimerkiksi Kajaanissa odotettavissa olevilla lapsimäärillä tarvitaan 2020-luvulla noin 50 uutta varhaiskasvatuksen opettajaa.

Opettajien eläköityminen tulee olemaan lähivuosina Kainuussa ja Ylä-Savossa erittäin suurta. Käytännössä puolet kuntien opetusalan henkilöstöstä jää eläkkeelle 2020-luvun aikana. Eläköityminen on lähes yhtä suurta kaikissa opetushenkilöstöryhmissä: varhaiskasvatuksessa, luokanopetuksessa, aineenopetuksessa ja erityisopetuksessa.

9. Opettajien aikuiskoulutus ja täydennyskoulutus eri yliopistoissa

Helsingin yliopisto:

Erilliset monialaiset opinnot, jotka antavat luokanopettajan kelpoisuuden henkilölle, jolla on perusopetuksessa opetettavan aineen aineenopettajan kelpoisuus, tai henkilölle, joka on suorittanut kasvatustieteen maisterin tutkinnon ja opettajan pedagogiset opinnot. Erilliset monialaiset opinnot ovat ensisijainen väylä saada luokanopettajan kelpoisuus kyseisillä henkilöillä. Lisäksi voi pätevoityä erityisopettajaksi (myös varhaiskasvatus).

Varhaiskasvatuksen lisäpaikoista käydään keskustelua ministeriön kanssa. Keskustelun alla on kelpoisuusvaatimukset.

Itä-Suomen yliopisto:

Muuntokoulutustyyppistä tutkintokoulutusta on järjestetty vähän. Lähivuoden suunnitelmissa ei ole lisäkoulutushakuja kasvatusalalla. Tiedekunnassa voi opiskella erilaisia kelpoisuuspaketteja (esim. opettajasta erityisopettajaksi).

Jyväskylän yliopisto:

Luokanopettajan koulutukseen ei ole suunnitteilla muuntokoulutusta. Tiedekunnassa voi opiskella opettajankelpoisuuden opintoja (aineenopettajan pedagogiset opinnot, erilliset erityisopettajan opinnot, opinto-ohjaajan opinnot). Varhaiskasvatuksessa on haku keväällä 2019 lastentarhanopettajakoulutukseen aiempien opintojen perusteella.

Lapin yliopisto:

Oulun yliopiston tutkintovaatimusten mukaan on toteutettu luokanopettajasta erityisopettajaksi (4-5 opiskelijaa) koulutus maisterivaiheessa oleville opiskelijoille. Vuosille 2019 - 2021 vuosille on suunnitteilla vastaavaa koulutusta. Valintaperusteet ovat vielä lopullisesti määrittelemättä.

Tampereen yliopisto:

Aineenopettajan pedagogiset opinnot yliopistossa opiskeleville. Tarjolla myös POM-opintoja (perusopetuksessa opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot). POM-opinnot ovat lähtökohtaisesti tarkoitettut luokanopettajaopiskelijoille. Aineenopettajan pedagogiset opinnot suorittaneet tai niihin 1+ -option saaneet TaYn kandidaatti- + maisteritutkinto-oikeuden omaavat opiskelijat voivat hakeutua lukuvuodesta 2017-2018 alkaen POM-opintoihin saadakseen ns. kaksoiskelpoisuuden ja mahdollisuuden toimia kelpoisena opettajana sekä ala- että yläkoulussa.

Turun yliopisto:

Lukuvuoden aikana ei ole tulossa muuntokoulutustyyppisiä hakuja. Mahdollisesti varhaiskasvatuksen hakuun tulee muutoksia. Erilliset erityisopettajan opinnot mahdollisia jo valmistuneille luokan- ja aineenopettajille ja lastentarhaopettajille.

Oulun yliopisto:

Kevään 2018 yhteishaussa hakukohteena: Maisterihaku, Erityislastentarhanopettaja, Erityispedagogiikan maisteriohjelma, kasvatustieteen maisteri (2v). Se on koulutusohjelma LTO-kelpoisuuden omaaville henkilöille, jotka haluavat suorittaa maisterin tutkinnon ja saada varhais erityisopettajan kelpoisuuden.

Varhaiskasvatuksen lisähaku: Lastentarhanopettajien lisäkoulutus, syksy 2018. Hakijoilla tulee olla suoritettuna kasvatustieteen perusopinnot 25 op tai varhaiskasvatuksen 25 op tai muu 25 op kokonaisuus, ei muun tutkinnon sisällä. Varhaiskasvatukseen tulossa keväällä 2019 yhteishaun yhteydessä lisähaku, jonka valintaperusteet varmistuvat myöhemmin.

Kajaanin AIKOPA:n tekemästä selvityksestä ilmenee, että Jyväskylän yliopiston Kokkolan luokanopettajien aikuiskoulutuksen lisäksi Suomessa on vain hyvin harvoja muuntokoulutustyyppisiä ohjelmia. Kasvatusalan opintoja järjestävien yliopistojen pääkampuspaikkakunnilla sellaiseen ei tietenkään ole samanlaista tarvetta kuin niiden ulkopuolella. Aineenopettajien lisäkoulutusta luokanopettajiksi, joka johtaa kaksoiskelpoisuuteen, järjestetään pääkampuksilla ja Turun yliopisto on toteuttanut sitä myös Raumalla työvoimakoulutuksena.

10. Jyväskylän yliopiston luokanopettajien aikuiskoulutus Kokkolassa

Luokanopettajakoulutusta järjestetään Kokkolan yliopistokeskuksessa Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnan alaisena. Koulutukseen valittavilta edellytetään aiempia yliopisto-opintoja ja opettajakokemusta. Koulutukseen otetaan vuosittain 45 opiskelijaa, ja siihen haetaan korkeakoulujen yhteishaussa. Aloituspaikoista enintään 20 % varataan ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakeville.

Kokkolan luokanopettajien aikuiskoulutuksessa suoritetaan kasvatustieteen kandidaatin ja maisterin tutkinnot tai pelkästään kasvatustieteen maisterin tutkinto. Pääaineena on kasvatustiede, johon sisältyvät opettajan pedagogiset opinnot (60 op). Koulutuksessa suoritettu kasvatustieteen maisterin tutkinto antaa kelpoisuuden toimia opettajana perusopetuksen 1.-6. -luokilla sekä esiopetuksessa.

Hakijoilta vaaditaan yleisen korkeakoulukelpoisuuden lisäksi vähintään 80 op. laajuiset yliopisto-opinnot, joihin tulee sisältyä perusopinnot min. 25 op kasvatustieteiden, aikuiskasvatuksen- tai varhaiskasvatustieteiden tai opettajan pedagogiset opinnot 60 op, sekä yksi min. 25 op perusopintokokonaisuus jossakin toisessa oppiaineessa (ei vaadita aiemmin yliopistotutkinnon suorittaneilta).

Opintojen lisäksi hakijoilta vaaditaan opettajakokemusta vähintään 4 kk. Sellaiseksi hyväksytään toimiminen päätoimisena opettajana ryhmäopetuksessa esiopetuksessa,

perusopetuksessa, toisen asteen oppilaitoksessa, korkeakoulussa tai aikuiskoulutuksessa. Myös sivutoiminen tuntiopetus ja esiopetus voidaan hyväksyä tietyin ehdoin kokemukseksi.

Kokkolan luokanopettajan aikuiskoulutus on osa Jyväskylän yliopiston opettajakoulutusta ja tuottaa osan yliopiston luokanopettajatutkinnoista. Toimintaa resursoidaan yliopiston tutkintotavoitteisella rahoituksella ja yliopistokeskuksen rahoituksella. Koulutuksesta valmistetaan keskimäärin kahdessa vuodessa, josta ajasta puolitoista vuotta on läsnäoloa vaativaa kokopäiväopiskelua Kokkolassa. Suurin osa valmistuneista sijoittuu luokanopettajan tehtäviin.

Luokanopettajakoulutukseen kiinteänä osana kuuluva opetusharjoittelu tapahtuu Kokkolan perusopetuksen Torkinmäen koulussa, jonka opettajat toimivat harjoittelunohjaajina. Yliopistokeskus korvaa heille harjoittelun ohjauksen samoilla Jyväskylän yliopiston perusteilla kuin muissakin yliopiston opetusharjoittelukouluissa. Torkinmäen koululle korvataan myös opetusharjoittelun tilakustannuksia ja mm. laitehankintoja. Opetusharjoittelusta on tehty oma sopimus yliopiston ja kaupungin kesken. Jyväskylän yliopisto sai edellisellä tulossopimuskaudella OKM:n strategista rahoitusta Kokkolan opetusharjoittelun kehittämiseen.

Kokkolan yliopistokeskuksen luokanopettajien aikuiskoulutus on vakiintunut ja tuloksekas alueellisen opettajakoulutuksen malli. Koulutusta Kokkolassa on tarjottu jo 25 vuoden ajan.

11. Kajaanissa aiemmin järjestetyt opetushenkilöstön lisä-, muunto- ja täydennyskoulutukset

AIKOPA on toteuttanut/toteuttamassa mm. seuraavat koulutukset:

2015 päättynyt: Vaka-kehittämishanke, lastentarhanopettajaksi pätevyitysmkoulutus. Koulutuksen aloitti 19 opiskelijaa, joista 18 valmistui. Kaikki valmistuneet työllistyivät heti. Osa on jatkanut opiskelua sen jälkeen. Koulutus oli Oulun yliopiston tutkintovaatimusten mukaista koulutusta. Opiskelijapalautteen mukaan heitä motivoi koulutuksen ja työpaikan läheisyys ja paikallinen harjoittelu.

2018 päättynyt: Lastentarhanopettajien lisäkoulutus – Varhaiskasvatuksen koulutuksen erillisvalinta kasvatustieteiden kandidaatin tutkintoon 180 op. Oulun yliopiston tutkintovaatimusten mukainen koulutus. Koulutuksessa oli 17 opiskelijaa, joista vuoden 2018 loppuun mennessä on valmistunut 16. Heistä 12 työskentelee lastentarhaopettajan tehtävissä. Opiskelijat suorittivat kasvatustieteiden kandidaatin tutkinnon. Tutkintoon sisältyy lastentarhanopettajan kelpoisuus. Opiskelijapalaute oli vastaavaa kuin VAKA:ssa.

2018 käynnistynyt: Kainuun sosiaalityön koulutus- ja kehittämishanke (KASKK). Tavoitteena on) kouluttaa Kainuun alueelle 20 yhteiskuntatieteiden maisteria, jotka lievittävät alueen sosiaalityön henkilövajeita. Hankkeen kohderyhmänä ovat sosiaalityössä ja sosiaalialan tehtävissä työskentelevät joilta puuttuu sosiaalityöntekijän virkaan vaadittava lakisääteinen pätevyys. Hanke toteutetaan ajanjaksolla 1.1.2018–31.12.2020. Hankkeen toteutuksesta ja sisällöstä vastaa Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitos.

Oulun ja Itä-Suomen yliopistot tekivät yhteisen hakemuksen OKM:n syksyn 2018 muuntokoulutusten erityisavustushakuun varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksesta,

jossa kahdesta ryhmästä toinen olisi ollut Kajaanissa, AIKOPA toteuttajana. OKM ei myöntänyt haettua rahoitusta.

Kajaanin AIKOPA:lla on kansallisesti tarkasteltuna varsin hyvä kokemus ja osaaminen muuntokoulutustyyppisten koulutusten järjestämisestä sekä vahva perusosaaminen opettajien täydennyskoulutuksessa.

12. Oulun yliopiston näkemyksiä Kainuun ja Ylä-Savon kelpoisten opettajien saatavuuden lisäämiseksi uusimuotoisella koulutuksella

Oulun yliopisto kantaa oman vastuunsa opettajankoulutuksesta Pohjois-Suomessa ja haluaa olla aktiivinen toimija sen kehittämisessä. Viime vuosina on tapahtunut paljon opetusteknologista kehitystä, joka mahdollistaa koulutustarjonnan aiempaa paremman kehittämisen. Perinteistä lähiopetusta voidaan korvata ja täydentää uusilla monimuoto-opetuksen ratkaisuilla.

Oulun yliopisto on sitoutunut digitalisaation edistämiseen toiminnassaan ja koulutusteknologian kehittämiseen. Modernit koulutusratkaisut vastaavat yliopiston vaikutusalueen osaamistarpeisiin ja samalla ne kehittävät yliopiston omaa toimintaa ja opetusteknologista osaamista. Monimuotokoulutusta tarjoamalla yliopisto pystyy luomaan itselleen kilpailuetua.

Yliopistolain muutos, jatkuvan oppimisen tehtävä mahdollistaa myös opetuksen kehittämistä siihen suuntaan, että tutkintokoulutus voidaan rakentaa modulaariseksi ja moduuleja voidaan hyödyntää täydennys- ja muuntokoulutuksessa. Tällöin pystytään tarjoamaan jo työelämässä toimiville mahdollisuuksia täydennyskouluttautumiseen ja oman osaamisen täydentämiseen.

Koulutustarjonnan kehittämisessä ja tarjoamisessa tarpeiden mukaan kohderyhmille talous ja resurssit nousevat merkittävään rooliin, lisäksi on otettava huomioon OKM:n asettamat tutkintotavoitteet ja muut reunaehdot. Selvityksen tulee osoittaa tärkeimmät koulutustarpeet, joihin voidaan kohdistaa huomio ja suunnitella ratkaisuja sekä kartoittaa tarvittavia rahoituslähteitä.

Kainuun ja Kajaanin alueen toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön pohjalta kasvatustieteiden tiedekunnan tavoitteena on kehittää monimuoto-opetusta, joka mahdollistaa opettajaksi opiskeleville ja täydennyskoulutukseen osallistuville joustavat mahdollisuudet kouluttautua ja oppia. Vaikka opettajankoulutuksen opetussuunnitelman toteuttaminen vaatii monia muita aloja enemmän lähiopetusta, kuten esimerkiksi käden taitojen oppimista, pyrkimyksenä on koulutuksen rakenteiden joustavoittaminen.

Monimuotoisuus tulee näkymään myös opetusharjoittelun ohjauksessa. Kasvatustieteiden tiedekunnassa tehdään parhaillaan kehitystyötä ja tutkimusta verkkomuotoisen ohjauksen käytöstä. Yhtenä tavoitteena on selvittää harjoittelun etäohjauksen mahdollisuutta. On olemassa sovelluksia ja malleja siitä, miten opetusharjoittelija saa muun muassa reaaliaikaista etäohjausta ja voi ohjaajan ohjeiden mukaisesti välittömästi muuttaa ja korjata toimintaansa luokassa.

Pohjois-Suomessa Oulu ja sen lähialue on Etelä-Suomen keskusten lähialueisiin verrattavissa oleva kaupunkimainen työssäkäyntialue, jonka sisällä osaajat, myös opettajat voivat liikkua joustavasti. Muu pohjoinen Suomi on harvaanasuttua, pitkien välimatkojen aluetta, jossa tarvitaan alueen olosuhteisiin soveltuvia ratkaisuja laadukkaana opetuksen turvaamiseksi tasavertaisesti.

Oulun yliopiston toteuttamissa saamenkielisten varhaiskasvatuksen opettajiksi opiskelevien opinnoissa on testattu uusia monimuotoratkaisuja pitkien etäisyyksien takia. Siitä saatua tietoa ja hyviä kokemuksia voidaan hyödyntää myös muihin alueellisiin koulutuksiin. Oulun yliopistossa on myös vahvaa opetusteknologian tutkimusta Learning & Educational Technology- tutkimusyksikössä, jonka osaamista pystytään hyödyntämään Kainuun ja Ylä-Savon uusissa alueellisen koulutuksen ratkaisumalleissa.

Kajaanin monimuotoisen alueellisen opettajankoulutuksen periaatteita ja tavoitteita:

Oulun yliopiston, sen kasvatustieteiden tiedekunnan ja Kajaanin kaupungin yhteinen tahtotila on, että Kajaanin alue on yksi opettajuuden ja opettajankoulutuksen kehittämissympäristöjä pohjoisessa Suomessa. Yhdessä lähdetään suunnittelemaan ja rakentamaan alueen opettajatarpeisiin vastaavia yhteistyömuotoja, kuten opettajankoulutuksen uusia monimuotoisia ja opetusteknologiaa hyödyntäviä, alueen tarpeisiin vastaavia ratkaisuja. Tämä edellyttää kuitenkin resursseja ja rakennerahastojen EAKR ja ESR tarjoamien rahoitusmahdollisuuksien hyvää hyödyntämistä opettajankoulutuksen ja Kainuun ja Ylä-Savon alueiden opettajarekrytointia edistävissä kehittämishankkeissa.

Oulun yliopistolla ja sen kasvatustieteiden tiedekunnalla on periaatteellinen valmius ja tahtotila lähteä pilotoiden hakemaan täydentävää rahoitusta ja toteuttamaan Kajaanissa uusia, toimivia yhteistyöratkaisuja alueen opettajatarpeisiin. Tämä edellyttää ainakin rakennerahastojen EAKR ja ESR tarjoamien rahoitusmahdollisuuksien hyvää hyödyntämistä sekä muiden soveltuvien rahoituslähteiden käyttöä.

13. Oulun yliopiston opettajankoulutuksen opiskelijoiden rekrytoitumisen edistäminen

Kuntien koulujen ja opetushenkilöstön tuki harjoitteluille, päättötöille sekä opinnäyte- ja projektiyhteistyölle koulujen kehittämistyössä:

Kajaanin peruskouluissa on harjoittelujen ja päättötöiden tukemiseen kelpoisia ja myös motivoituneita opettajia. Joukossa on esimerkiksi aiemman Kajaanin Normaalikoulun opettajia. Ohjaustyön resursointi on sovittava ja järjestettävä. Kokkolan sopimuksellinen toimintamalli Torkinmäen koulun kanssa voi olla hyvä pohja. OAJ Kainuu on valmis olemaan mukana tässä valmistelussa ja tarvittaessa tekemään esim. paikallisen sopimuksen toiminnan edistämiseksi.

Harjoittelun ja opinnäytetöiden tukemisen käytännöt ja resursointi, ohjaavien opettajien palkkaus ja muut kustannukset tulee suunnitella ja sopia ja järjestää tarvittava rahoitus. Tämä on kuntien sivistys- ja koulutoimien ja Oulun KTK:n keskenään sovittava asia kun tarkentuu, millaista ja kuinka laajaa ohjausta tarvitaan. Kunnat osallistuvat rahoituksen järjestämiseen.

Rekrytointia edistävät toimenpiteet:

Kaupunki, Kainuun Litto ja Kainuun SOTE-kuntayhtymä aloittivat 2014 Kainuu Connction – nimellä kulkeneen rekrytointiyhteistyön, joka kohdistui valmistumisvaiheessa oleviin korkeakouluopiskelijoihin. Omia Connection-tapahtumia järjestettiin muutamia Helsingissä ja Oulussa ja niiden jälkeen osallistuttiin rekrytointitapahtumiin. Mukaan lähti myös yrityksiä. 2016 alkaen rekrytointiyhteistyö on jatkunut systemaattisemmin Rekry-Kainuu –hankkeen toimesta. Hanke osallistuu tapahtumiin ja tekee aktiivista rekrytointia some-kanavissa.

Omista tapahtumista ja niiden jälkeen suurista rekrytapahtumista on opittu, etteivät kasvatusalan opiskelijat osallistu niihin kovinkaan laajasti. Yksi syy on, että esim. opettajankoulutus on melko tiivistä päiväaikaista työtä, ja siksi opiskelijoiden on hankalampaa osallistua rekrytointitapahtumiin. Todennäköisesti paras tapa tavoittaa opetusalan opiskelijat ja valmistuvat on järjestää erityisesti opettajankoulutuksen opiskelijoille erikseen kohdennettuja rekrytointitapahtumia, jossa esitellään alueen harjoittelu-, päättötöy-, kehitysprojekti- ja työmahdollisuuksia. Päättötöiden osalta alueelta tulisi esittää kiinnostavia syötteitä niiden aiheiksi.

Kainuun ja Ylä-Savon kuntien tulee luoda yhteistyössä Oulun yliopiston kanssa myös muita vaikuttavia opetusalan opiskelijoihin ja valmistuviin kohdentuvia rekrytointitoimenpiteitä ja viestintäkanavia. Yksi uusi mahdollisuus on lukiolain muutoksen myötä lukioiden tehtäviin lisätty korkeakoulu yhteistyö. Kuntien lukioihin voidaan tuoda Oulun yliopiston kasvatustieteen kurkistusopintoja, joilla voidaan lisätä alueen lukio-opiskelijoiden kiinnostusta kasvatustieteiden opintoihin Oulussa.

Ensimmäisenä yhteisenä toimenpiteenä Kajaanin ja Iisalmen kaupungit sekä RekryKainuu järjestävät yhteistyössä kasvatustieteellisen tiedekunnan ja sen varhaiskasvatuksen, luokanopettajien, aineenopettajien ja erityisopettajien ainejärjestöjen kanssa opetusalan opiskelijoille ja valmistuville kohdistetun rekrytointitapahtuman maaliskuussa 2019 Oulun yliopistolla. Ainejärjestöjen kanssa selvitetään myös miten opiskelijat tavoitetaan parhaiten, millä kanavilla ja välineillä.

14. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksiä pääkampusten ulkopuoliseen tutkintokoulutukseen

Tapaaminen OKM 20.9.2018 Mikko Saari ja Risto Hämäläinen:

Anita Lehikoinen:

OKM:lle sopii, että pääkampusten ulkopuolella tehdään tutkintoon johtavaa koulutusta, mutta sen tulee olla yhtä laadukasta kuin pääkampuksella annettava koulutus. Olennaista on miten Oulun yliopisto ja kaupunki löytävät yhdessä toimivia ratkaisuja. Pysyville rakenteille Kajaanissa tuskin on tarvetta, tulee löytää joustavia toimintamalleja.

Oulun yliopisto ja kaupunki ovat tervetulleita ministeriöön yhdessä esittelemään selvityksen tuloksia ja jatkotoimenpiteitä selvityksen valmistuttua. Lisärahoitusta OKM tuskin voi yhteistyöhön osoittaa, mutta on erittäin hyvä ja kaukonäköistä ryhtyä nyt varautumaan tuleviin opettajatarpeisiin, eikä vasta sitten kun ongelma on akuutti.

Armi Mikkola:

OKM:n Opettajatiedon keruun mukaan Kainuussa ja Ylä-Savossa on hyvä, maan keskimääräinen taso vakinaisten opettajien kelpoisuuden osalta. Opettajien ikärakenne ja siten eläköityminen on korkeampi kuin maassa keskimäärin, mikä voi lisätä opettajatarvetta lähitulevaisuudessa.

Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen valtakunnallisen opettajatarve-ennakoinnin perusteella luokanopettajakoulutuksen tutkintomäärätavoitteita tullaan laskemaan. Aineenopettajakoulutuksessa on tarve vähentää huomattavasti ylikoulutusta eräissä aineissa. Erityisopetuksen määrällisiä tavoitteita on aiheellista kasvattaa.

Varhaiskasvatuksen opettajien nyt jo alkaneen koulutusmäärien kasvattamisen jälkeen koulutusmäärien lisäykselle on edelleen tarvetta 2020-luvulla, että uudistuneen varhaiskasvatuslain mukaiset henkilöstötavoitteet voidaan saavuttaa.

Opettajien saatavuuteen vaikuttavat opetustyön useat vetovoimatekijät. Niitä ovat esim. pysyvä työsuhte, hyvät työskentelyolosuhteet, asiantunteva oppilaitosjohtaminen, palkkaus, koulun tunnettuus kehittämismahdollisuuksista, toimiva oppilashuolto ja mahdollisuus kehittää ammatillista osaamistaan täydennyskoulutuksella.

OKM:lle sopii, että pääkampusten ulkopuolella tehdään tutkintoon johtavaa koulutusta, mutta sen tulee olla yhtä laadukasta kuin pääkampuksella annettava koulutus. Olennaista on miten Oulun yliopisto ja kaupunki löytävät yhdessä toimivia ratkaisuja. Pysyville rakenteille Kajaanissa tuskin on tarvetta, tulee löytää joustavia toimintamalleja. Kunnat voivat parantaa opettajien saatavuutta myös kiinnittämällä huomiota opetustyön vetovoimatekijöihin.

15. Johtopäätökset ja toimenpidesuosituksset, niiden resursointi ja aikataulus

Johtopäätökset:

Kainuun ja Ylä-Savon kelpoisen opetushenkilöstön saatavuus on heikentynyt 2010-luvun loppupuolella. Negatiivisen kehityksen käynnistyminen liittyy ajallisesti Oulun yliopiston Kajaanin varhaiskasvatuksen ja opettajakoulutuksen Ouluun siirtymisen jälkeiseen aikaan. Todennäköistä on, että heikentynyt hakijatrendi tulee jatkumaan. Kelpoista opetushenkilöstöä ei ole enää myöskään saatavissa opetusalan työttömistä.

Väkiluvun laskusta ja heikosta syntyvyydestä johtuva oppilasmäärien pieneneminen vähentää vain hieman alueen opettajamäärää. Varhaiskasvatuksen lakimuutokset lisäävät varhaiskasvatuksen opettajien tarvetta kuten muuallakin maassa. Alueen opetushenkilöstön eläköityminen on erittäin voimakasta ensi vuosikymmenellä, mikä aiheuttaa paljon uusrekrytointipainetta.

Pula kelpoisesta opetusalan henkilöstöstä Kainuussa ja Ylä-Savossa koskee kaikkia ammattiryhmiä: varhaiskasvatuksen opettajia, luokanopettajia, aineenopettajia ja erityisopettajia. Aineenopettajien osalta kelpoisten hakijoiden puute koskee kaikkia oppiaineita. Erityisopetuksen osajien haaste on yleinen koko maassa.

Kainuun ja Ylä-Savon kelpoisen opetusalan henkilöstön saatavuutta 2020-luvulla voidaan osaltaan turvata avaamalla alueelta toimivat ja vaikuttavat informaatio- ja rekrytointikanavat Oulun yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan opiskelijoihin heidän motivoimiseen ja aktivoimiseen hakeutumaan alueelle harjoitteluihin, projekteihin ja päättötöihin ja edelleen opettajan ammatteihin. Kainuun OAJ on valmis omalta osaltaan edistämään paikallisia ratkaisuja, joilla luodaan toimintamalleja kuntien koulujen tuelle harjoittelulle ja päättötöille.

2020-luvun kelpoisen opetusalan henkilöstön haasteeseen alueella voidaan myös vastata täydennys-, lisä- ja muuntokoulutusratkaisulla, joista on olemassa toimivia, myös alueellisia ratkaisuja. OKM katsoo, että alueilla voidaan toteuttaa tutkintoon johtavaa koulutusta, mikäli se on yhtä laadukasta kuin pääkampuksella, mutta ilman pysyviä rakenteita.

Oulun yliopiston ja sen kasvatustieteiden tiedekunnan tahtotila ja valmius lähteä pilotoiden hakemaan täydentävää rahoitusta ja toteuttamaan Kajaanissa uusia, toimivia yhteistyöratkaisuja alueen opettajatarpeisiin auttaa vastaamaan Kainuun ja Ylä-Savon kelpoisten opettajien saatavuuden haasteeseen.

Toimenpidesuosituksset:

Selvitetään yhteistyössä tarkemmin, millaista kelpoisten opettajien saatavuushaasteeseen vastaavaa opetusalan koulutuksen tarjontaa Kajaanin alueelle voidaan tuoda, opettajankoulutuksen uusia monimuotoisia ratkaisuja ja opetusteknologiaa hyödyntäen. Tässä pyritään hyödyntämään myös yliopiston tarjoamia muita täydennyskoulutuksen keinoja ja väyliä. Selvitetään Kainuun ja Ylä-Savon opettajatarpeen tasapainottamisen resursointiin saatavissa oleva ulkopuolinen täydentävä rahoitus.

Varhaiskasvatuksen opettajien lisääntyvään tarpeeseen vastataan ensi vaiheessa muuntokoulutushankkeilla, mutta selvitetään myös, voidaanko alalle tulossa olevia koulutuspaikkojen lisäyksiä suunnata osittain Kajaaniin.

Oulun yliopiston kasvatusalan opiskelijoiden aluerekrytoinnin tueksi kunnissa valmistellaan harjoittelun toimintamallit ja harjoittelupaikat, joita voidaan tarjota opiskelijoille. Lisäksi kouluja kannustetaan aktiivisesti tekemään kehitysprojekti- ja päättötöyehdotuksia opiskelijoille. Samalla viestitään kuntien työmahdollisuuksista ja opetustyön vetovoimatekijöistä. Kuntien lukioille ehdotetaan Oulun yliopiston kasvatusalan kurkistusopintojen sisällyttämistä niiden korkeakoulu yhteistyöhön.

Käynnistetään Oulussa aktiivinen, kasvatustieteiden tiedekunnan opiskelijoihin suunnattu rekrytointi. Se aloitetaan Kajaanin ja Iisalmen rekrytointitapahtumalla yliopistolla maaliskuussa 2019, mutta pidemmän aikavälin tavoitteena on luoda pysyvät, vaikuttavat rekrytointiviestinnän kanavat tiedekunnan opiskelijoihin.

Selvitetään yhteistyössä, voivatko alueen tarpeisiin vastaavat muuntokoulutustyyppiset opetusalan koulutukset olla jatkossa yksi osa yliopiston alueellista koulutustoimintaa Kajaanin yliopistokeskuksessa, ilman erillisiä uusia rakenteita. Kokkolan yliopistokeskuksen luokanopettajien aikuiskoulutuksen toimintamallit benchmarkataan tarkemmin selvityksen aikana.

Mikäli selvitysraportin toimenpidesuosituksia päätetään lähteä yhteistyössä toteuttamaan, niin yhteistyösapuolille esitetään, että selvityksen ohjausryhmä jatkaa yhteistyöryhmänä,

joka seuraa ja ohjaa toimenpiteiden toteuttamista ja sopii toteutusvastuista. Ryhmää täydennetään Iisalmen kaupungin sivistystoimen edustajalla.

Resursointi:

Rakennerahastot EAKR ja ESR ovat alueellisen rahoituksen keskeiset rahoituslähteet, joista ESR on koulutukseen enemmän liittyvä rahoituslähde. Kunnat ovat monessa tapauksessa niillä rahoitettujen hankkeiden osarahoittajia. OKM on erillisrahoittanut uusia muunto- ja täydennyskoulutusratkaisuja sekä muita korkeakoulujen kehittämiskohteita. Resursointia selvitettäessä on perusteltua tarkastella myös ministeriön rahoitusmahdollisuuksia. Merkittäviin uusiin alueellisen kehityksen ratkaisuihin on mahdollista hakea myös muita valtakunnallisia rahoitusratkaisuja esimerkiksi valtion lisätalousarvioiden kautta. Niihin tarvitaan kansallisen tason poliittista tukea.

Oulun yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan opiskelijoille suunnattava rekrytointi ja sitä tukeva alueilla luotava harjoittelun, kehitysprojektien ja päättötöiden aktivoinnin ja ohjauksen on yliopiston ja kuntien yhteistyössä toteuttamaa, organisaatioiden perustehtäviin kuuluvaa toimintaa. Käynnissä olevat RekryKainuu – ja Future Savo -hankkeet pystyy toiminta-aikanaan tukemaan rekrytointitoimenpiteitä ja –tapahtumia, samoin niiden mahdolliset jatkohankkeet.

Kajaanin kaupunki on ollut mukana rahoittamassa monia erilaisia yliopistotasoisia koulutuksia Kajaanin yliopistokeskuksessa 1990-luvun lopulta lähtien. Ensimmäiset olivat Oulun yliopiston teknillisen tiedekunnan sähkötekniikan osaston diplomi-insinöörin muuntokoulutuksia. Ne rahoitettiin aluekehitys- ja kuntarahoituksella. Koulutuksia alkoi muutaman vuoden välein 2000-luvulla ja opiskelijat rekrytoituivat niihin erityisesti yrityksistä. Viimeisimmät ovat olleet AIKOPA:n varhaiskasvatuksen koulutushankkeet.

Kaksi muuta vakiintunutta tapaa joilla kunnat tukevat yliopistojen alueellista toimintaa ovat lahjoitusprofessorit ja yhteistyösopimukset. Kajaanin kaupunki osarahoitti 2000-luvulla Oulun yliopiston mittaustekniikan tutkimusprofessuuria ja osarahoittaa nyt modernin biojalostuksen professuuria ja tutkimusryhmää. CEMIS-yhteistyösopimuksella kaupunki rahoittaa yliopistokeskuksen mittaustekniikan tutkimustoimintaa ja vastaavalla tavalla yhteistyösopimuksella esimerkiksi Sotkamon kunta rahoittaa Jyväskylän yliopiston liikuntateknologian maisterikoulutusta ja tutkimusta Vuokatissa. Raumalla alueen elinkeinoelämäkin osallistuu Turun yliopiston Rauman varhaiskasvatuksen lahjoitusprofessuuriin.

Kajaanin ja Iisalmen kaupungit ovat valmiit neuvottelemaan omasta osallistumisestaan kasvatusalan alueellisten lisä- ja muuntokoulutusten resursointiin, mikäli sellaisia selvityksen perusteella syntyy, yhteistyössä Oulun yliopiston ja OKM:n kanssa. Myös muut alueen kunnat ovat potentiaalisia muuntokoulutusten rahoittajia.